

Wynik podatkowy a wynik finansowy – analiza różnic i ich konsekwencji

Michał Poszwa*

Streszczenie: *Cel* – Celem artykułu jest określenie struktury i analiza różnic między wynikiem podatkowym a wynikiem finansowym, a w szczególności identyfikacja i analiza konsekwencji różnego ujmowania przychodów i kosztów na potrzeby sprawozdawczości finansowej i podatkowej.

Metodologia badania – W pracy dokonano analizy regulacji prawnych dotyczących podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych, a także prawa bilansowego. Przedmiotem analizy są również szczegółowe komentarze aktów prawnych oraz interpretacje podatkowe i wyroki sądów.

Wynik – W pracy wskazano obszary różnic w ujmowaniu przychodów i kosztów dla celów bilansowych i podatkowych oraz ich konsekwencje w rachunkowości i działalności przedsiębiorstwa.

Oryginalność/wartość – Wskazanie i analiza konsekwencji różnic występujących między wynikiem podatkowym a finansowym pozwala na zrozumienie mechanizmu wpływu regulacji podatkowych na rachunkowość oraz na niektóre decyzje podejmowane w przedsiębiorstwie.

Słowa kluczowe: prawo bilansowe i podatkowe, wynik finansowy, wynik podatkowy

Wprowadzenie

Wynik działalności przedsiębiorstwa może być ustalany w różny sposób w zależności od przejętego celu rachunku oraz stosowanych zasad. Na potrzeby zarządzania wynik oblicza się w trybie *ex ante* (wspomaganie podejmowania decyzji) lub trybie *ex post* (kontrola i ocena działalności). Dodatkowo istotne jest ustalenie wyniku dla poszczególnych obszarów, jednostek organizacyjnych, a nawet konkretnych przedsięwzięć. W rachunkach decyzyjnych mogą być również uwzględniane aspekty podatkowe, a więc ewentualne korzyści wynikające z określonego sposobu rozliczenia oraz z określonego sposobu realizacji działań.

Wynik działalności oblicza się w szczególności w celu rozliczenia podatku dochodowego, a także na potrzeby sprawozdawczości finansowej. W pierwszym przypadku ustala się wynik podatkowy (dochód lub strata podatkowa), a w drugim przypadku wynik finansowy (zysk lub strata). Oba wyniki mają charakter sprawozdawczy, a więc dotyczą zdarzeń gospodarczych, które zostały już zrealizowane, a ponadto uwzględniają dokonania przedsiębiorstwa jako całości, bez wyodrębniania ośrodków odpowiedzialności. Wynik podatkowy obliczany jest przez przedsiębiorstwa – podatników podatku dochodowego od osób

* dr Michał Poszwa, Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Katedra Rachunku Kosztów, Rachunkowości Zarządczej i Controllingu, ul. Komandorska 188/120, 53-345 Wrocław, e-mail: michal.poszwa@ue.wroc.pl.

fizycznych oraz podatku dochodowego od osób prawnych zgodnie z odpowiednimi normami prawa podatkowego (Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r...; Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r...). Część podatników podatku dochodowego prowadzi księgi rachunkowe, a więc podlega jednocześnie przepisom prawa bilansowego (Ustawa z dnia 29 września 1994 r...). Podmioty te ustalają również wynik finansowy.

Podatnicy podatku dochodowego od osób fizycznych i prawnych prowadzący księgi rachunkowe dokonują oceny zdarzeń gospodarczych na potrzeby rozliczenia podatkowego oraz sporządzenia sprawozdania finansowego. Ocena ta polega na identyfikacji zdarzeń, które powinny być uwzględnione w rachunku podatkowym i księgowym, a które pominięto. Ponadto należy dokonać pomiaru wartości zdarzeń na potrzeby podatkowe i księgowy, a także ustalić okres rozliczeniowy (miesiąc, rok), do którego należy przypisać dane zdarzenie. Analizując zdarzenia gospodarcze z punktu widzenia ich ujęcia, w obu rachunkach można wyodrębnić dwie ich grupy:

- zdarzenia ujmowane identycznie w obu rachunkach,
- zdarzenia ujmowane inaczej w rachunku podatkowym niż w rachunku księgowym.

Różnice między rachunkiem podatkowym a rachunkiem księgowym wynikają zarówno z celów regulacji podatkowych i bilansowych, jak również ze stosowania innych zasad prowadzenia rachunku. Stosowanie przepisów podatkowych prowadzi do realizacji celu fiskalnego (wpływy podatkowe) oraz celów pozafiskalnych (w szczególności wpływające na decyzje podatników). Celem realizacji przepisów prawa bilansowego jest przedstawienie sytuacji finansowej i majątkowej jednostki w sposób rzetelny i jasny. Odbywa się to poprzez uznanie zasad rachunkowości (np. memoriału, współmierności, ostrożności i innych), których przestrzeganie jest wyznacznikiem prawidłowego prowadzenia ksiąg rachunkowych. Zasady te nie są jednak w pełni respektowane w rachunku podatkowym.

Występowanie różnic między podatkowym a księgowym ujęciem zdarzeń gospodarczych na potrzeby ustalania wyniku prowadzi do określonych konsekwencji. Dotyczą one zarówno organizacji ksiąg i rozliczeń, jak również wartości informacyjnej sprawozdania finansowego, a ponadto sposobu prowadzenia działalności (osiągania celów przedsiębiorstwa). Celem artykułu jest analiza różnic między wynikiem podatkowym a wynikiem finansowym oraz ich konsekwencji dla przedsiębiorstwa.

1. Identyfikacja struktury różnic między wynikiem finansowym a podatkowym

Pomiar efektów działalności przedsiębiorstwa odbywa się w ramach określonej procedury, której konkretny kształt zależy od celu rachunku oraz od przyjętych reguł (zasad) wynikających z przepisów prawa bilansowego oraz podatkowego. Dodatkowo należy uwzględnić sposób wykorzystania tych zasad przez podmiot prowadzący rachunek wyników. Wynik finansowy jest wyrażonym w pieniądzu rezultatem działań przedsiębiorstwa za dany okres (Poniatowska 2013), ustalonym według zasad określonych w ustawie o rachunkowości.

Przedmiotem regulacji w ustawie jest zakres przychodów i kosztów, wycena i moment uznania, a więc sposób ich prezentacji w rachunku zysków i strat. Wynik finansowy oblicza się uwzględniając przepisy prawa bilansowego i dążąc do rzetelnego przedstawienia rezultatów działalności. Należy jednak uwzględnić fakt, że przepisy i zasady rachunkowości mogą być stosowane instrumentalnie w ramach polityki bilansowej prowadzonej przez przedsiębiorstwo. Sposób stosowania regulacji ustawy o rachunkowości wpływa również na zakres różnic między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym. Przepisy ustawy mogą być bowiem do pewnego stopnia rozumiane elastycznie i wykorzystywane do realizacji celów przedsiębiorstwa.

Wynik podatkowy jest wielkością ustalaną według prawa podatkowego, a procedura rachunkowa zmierza do prawidłowego obliczenia podstawy opodatkowania i wymiaru podatku (Gierusz 2005: 29). Celem podatnika nie jest zatem rzetelne przedstawienie efektów działalności, ale korzystne rozliczenie podatku w ramach obowiązujących ram prawa podatkowego. Odbywa się to poprzez odzwierciedlenie zdarzeń gospodarczych w rachunku wyniku podatkowego w danym okresie w takiej wysokości, która pozwala na ograniczenia ryzyka podatkowego (prawidłowość rachunku), a także minimalizację wysokości podatku (efektywność rachunku). Różnice między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym są skutkiem braku możliwości takiego ujęcia zdarzeń gospodarczych, które zapewniłoby jednocześnie realizację celów księgowych (rzetelność, wiarygodność) oraz celów podatkowych przedsiębiorstwa (zgodność z przepisami i opłacalność).

Różnice między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym mogą być przedstawiane i analizowane w różnych przekrojach. Z punktu widzenia kategorii, której różnice dotyczą, wyodrębnia się różnice w przychodach i w kosztach. Biorąc pod uwagę charakter różnic, wskazuje się różnice trwałe i przejściowe. Z kolei uwzględniając częstotliwość występowania, można wskazać różnice powtarzające się (cykliczne) i wyjątkowe (sporadyczne). Istotne jest również wskazanie różnic wynikających z odmiennego ujęcia w rachunku księgowym i podatkowym źródeł przychodów i kosztów, a także z odmienności momentu ich uznania w obu rachunkach (Walińska 2004: 149). Analiza różnic powinna być prowadzona odrębnie dla przychodów i kosztów, przy uwzględnieniu trzech obszarów dotyczących zakresu, wyceny oraz momentu uznania obu kategorii wynikowych.

2. Analiza różnic między przychodami i kosztami księgowymi i podatkowymi

Różnice między przychodami księgowymi a podatkowymi dotyczą najpierw zakresu przychodów, a więc określenia zdarzeń traktowanych jako przychody w obu rachunkach. Analiza sposobu określenia przychodów w ustawie o rachunkowości i prawie podatkowym prowadzi do wniosku, że co do zasady przychody uznawane w rachunku wyniku finansowego są uwzględniane również w rachunku podatkowym (np. przychody ze sprzedaży produktów, towarów, przychody finansowe itp.). Oznacza to brak różnic w uznawaniu tych przychodów w obu rachunkach. Jednak niektóre przychody uznawane za księgowe nie są

uwzględniane w rachunku podatkowym. Są to przychody z działalności wyłączonej z opodatkowania (np. przychody z działalności rolniczej) oraz przychody związane z działalnością opodatkowaną, ale niezaliczane do podatkowych (przychody zwolnione z opodatkowania, np. niektóre umorzone zobowiązania). Ponadto do przychodów podatkowych zalicza się otrzymane świadczenia nieodpłatne (np. wartość odsetek od otrzymanej nieoprocentowanej pożyczki) lub częściowo odpłatne, które nie są traktowane jako przychody księgowo. Biorąc zatem pod uwagę zakres przychodów, można wyodrębnić – po pierwsze – przychody księgowo zaliczane również do podatkowych, po drugie – przychody księgowo niezaliczane do podatkowych oraz przychody podatkowe nieuwzględniane księgowo.

Różnice między przychodami księgowymi a podatkowymi dotyczą również wyceny. Według ogólnej reguły wartość tych samych przychodów w obu rachunkach jest identyczna (brak różnic). Jednak niektóre przychody wycenia się na potrzeby podatkowe wyżej niż w rachunku księgowym. Dotyczy to sytuacji, gdy przy sprzedaży rzeczy i praw majątkowych wartość transakcji odbiega znacznie i bez uzasadnionej przyczyny od wartości rynkowej. W takim przypadku dla celów podatkowych należy przyjąć wartość rynkową. Z punktu widzenia wyceny można więc wyodrębnić dwie grupy: przychody ujmowane jednakowo w obu rachunkach oraz przychody wyceniane wyżej podatkowo niż księgowo.

Kolejny obszar różnic między przychodami dotyczy momentu ich uznania w rachunku księgowym i podatkowym. Generalnie należy przyjąć, że przychody zaliczane do księgowych i podatkowych ujmują się w tym samym okresie rozliczeniowym (czyli w okresie ich realizacji niezależnie od otrzymania zapłaty) w obu rachunkach. Jednak niektóre przychody uznawane według zasady memoriału w rachunku księgowym są uznawane podatkowo według zasady kasowej. Rozbieżność stosowanych zasad powoduje, że niektóre przychody uznaje się wcześniej w rachunku księgowym niż podatkowym (np. należne, ale jeszcze nieotrzymane odsetki). Możliwe jest również uznanie niektórych przychodów w rachunku księgowym później niż w rachunku podatkowym (np. otrzymana zapłata z góry na poczet przyszłej dostawy). Uwzględniając moment uznania, można wyodrębnić trzy grupy przychodów: uznawane w obu rachunkach w tym samym okresie, uznawane księgowo wcześniej lub później niż podatkowo.

Strukturę różnic między kosztami w rachunku księgowym i podatkowym można przedstawić identycznie jak w przypadku przychodów. Podstawowe znaczenie ma wyodrębnienie różnic dotyczących zakresu kosztów. Do kosztów podatkowych (kosztów uzyskania przychodów) zalicza się te koszty, które zostały poniesione w celu prowadzenia działalności, z wyjątkiem kosztów wyłączonych z rachunku podatkowego. Warunkiem uznania kosztu za podatkowy jest jego faktyczne poniesienie (czyli ujęcie w księgach rachunkowych na podstawie właściwych dowodów), a także związek z prowadzoną działalnością i brak wyłączenia. Należy zatem przyjąć, że do kosztów uzyskania przychodów zalicza się tylko te koszty, które są zaliczone do księgowych (Kosakowski 2013: 89). Jednak nie wszystkie koszty księgowo, a więc te niespełniające pozostałych warunków, mogą być zaliczone do podatkowych. Do kosztów uzyskania przychodów nie zalicza się tych kosztów księgowych,

które nie spełniają warunku celowości (np. koszty uznane za prywatne wydatki podatnika i niezwiązane z działalnością) oraz koszty spełniające warunek celowości, ale wyłącznie podatkowo (np. karne odsetki od zaległości podatkowych). Z punktu widzenia zakresu można zatem wyodrębnić dwie grupy kosztów, a więc takie, które są zaliczane zarówno do księgowych, jak i podatkowych (np. materiały zużywane w produkcji) oraz koszty księgowe niezaliczane do podatkowych.

Różnice między kosztami księgowymi, które zostały zaliczone również do kosztów uzyskania przychodów, dotyczyć mogą również wyceny oraz momentu uznania w rachunku wyników. Oba obszary różnic są ze sobą powiązane, ponieważ różnice w wycenie w danym okresie oznaczają przesunięcie uznania kosztu na inny okres. Wartość kosztów w rachunku księgowym i podatkowym może być ustalona na tym samym poziomie (np. koszty czynszu na podstawie otrzymanej faktury) lub na innym poziomie (np. księgowy odpis amortyzacyjny maszyny produkcyjnej wyższy lub niższy w danym okresie niż odpis podatkowy). Różnice w wycenie mogą również dotyczyć wyrobów i usług, jeżeli procedury rozliczania i kalkulacji kosztów będą inne w rachunku księgowym i podatkowym.

Analizując różnice dotyczące momentu uznania kosztów w rachunku księgowym i podatkowym należy wyodrębnić dwie kategorie: koszty poniesione i koszty potrącalne, a więc odejmowane od przychodów. Biorąc pod uwagę zarówno moment poniesienia, jak i potrącenia kosztu, możliwe jest wyodrębnienie trzech grup kosztów. Do pierwszej zalicza się koszty uznawane za poniesione i potrącane w tym samym okresie w obu rachunkach (np. koszty telefonu użytkowanego na potrzeby administracyjne). Do drugiej grupy zalicza się koszty uznawane księgowo wcześniej niż podatkowo. Może to wynikać przykładowo ze stosowania w rachunku księgowym zasady memoriału, a w rachunku podatkowym zasady kasowej (np. koszty odsetek od kredytu, które nie zostały jeszcze zapłacone, mimo że stanowią bieżące zobowiązanie). Do trzeciej grupy zalicza się koszty, które uznawane są w rachunku księgowym później niż w rachunku podatkowym. Wcześniejsze ujęcie kosztów na potrzeby podatkowe jest wyjątkową sytuacją i wynika ze stosowania w przepisach podatkowych pewnych udogodnień (np. amortyzacja podatkowa szybsza niż księgowa).

Różnice dotyczące przychodów i kosztów ujmowanych w rachunku księgowym i podatkowym mogą być analizowane z punktu widzenia systemowego (makroekonomicznego) oraz indywidualnego (mikroekonomicznego). W podejściu systemowym należy uznać nieuchronność niektórych różnic (np. wyłączenie z kosztów kar administracyjnych) ze względu na cele fiskalne. Jednocześnie dyskusyjne pozostaje, jaki zakres różnic jest niezbędny (naturalny) i w jakim stopniu możliwe jest ograniczenie różnic, co pozwoliłoby zmniejszyć ryzyko rachunku podatkowego.

Z punktu widzenia podatnika należy dokonać analizy skutków różnic między ujęciem księgowym i podatkowym tych samych zdarzeń gospodarczych. Konsekwencje różnic dotyczą nie tylko procedur ewidencyjnych i rozliczeniowych, ale również sprawozdań finansowych oraz decyzji podejmowanych przez podatnika.

3. Wpływ różnic na organizację ewidencji i rozliczeń w przedsiębiorstwie

Podatnicy prowadzący księgi rachunkowe zobligowani są do zorganizowania ewidencji i rozliczeń w taki sposób, aby możliwe było ustalenie wyniku podatkowego zgodnie z regulami prawa podatkowego. Oznacza to co najmniej konieczność rozszerzenia zakresu ewidencji, aby możliwe było uwzględnienie sytuacji, które wynikają ze stosowania przepisów podatkowych. W regulacjach podatkowych nie rozstrzyga się jednak jednoznacznie wszystkich elementów związanych z ustalaniem wyniku podatkowego na podstawie ksiąg rachunkowych. W organizacji procedury rachunkowej należy zatem uwzględnić konieczność ograniczania ryzyka związanego z prowadzeniem rachunku podatkowego. Może to skutkować przyjęciem takich rozwiązań na potrzeby księgowo, które będą ograniczały ryzyko podatkowe.

Podstawowe znaczenie dla podatnika ma przyjęcie i zastosowanie właściwej procedury ustalania wyniku podatkowego. Przepisy ustaw o podatku dochodowym od osób fizycznych i prawnych nie określają precyzyjnie szczegółów tej procedury. Zgodnie z powyższymi przepisami wynik podatkowy ustala się jako różnicę między podatkowymi przychodami a kosztami uzyskania przychodów. Regulacje dotyczące przychodów i kosztów podatkowych określają ich zakres, a do pewnego stopnia zasady wyceny oraz moment ich uznania w rachunku. Brak precyzji przepisów dotyczy w szczególności sposobu ustalania wysokości kosztów, które mogą być potrącone w danym okresie rozliczeniowym. Ustalenie kosztów uzyskania przychodów potrącalnych wymaga określenia struktury tych kosztów (Poszwa 2014) i przypisania ich na tej podstawie do właściwego okresu rozliczeniowego.

Wynik podatkowy ustalany jest na podstawie zapisów w księgach rachunkowych. Ponieważ przychody i koszty ujęte w rachunku wyniku finansowego nie odpowiadają w całości przychodom i kosztom podatkowym, konieczne jest doprowadzenie do ustalenia wielkości właściwych z punktu widzenia podatkowego (Ickiewicz 2009: 66). Odbywa się to poprzez uwzględnienie różnic między podejściem księgowym a podatkowym.

Wynik podatkowy można ustalić w ramach jednej z dwóch procedur. Pierwsza z nich zakłada, że przychody i koszty podatkowe ustalane są poprzez korektę przychodów i kosztów księgowych. Według drugiego podejścia przychody i koszty podatkowe ustala się bezpośrednio na podstawie dowodów źródłowych, które podlegają interpretacji z punktu widzenia podatkowego. Różnice między przychodami i kosztami księgowymi i podatkowymi są uwzględnione w ramach każdej z powyższych procedur.

W przypadku procedury rachunkowej polegającej na skorygowaniu wielkości księgowych do podatkowych, należy wyodrębnić możliwe rodzaje różnic dotyczących przychodów i kosztów między ujęciem księgowym a podatkowym. W rachunku tym przychody podatkowe oblicza się przyjmując za punkt wyjścia wartość przychodów księgowych oraz dodając różnice zwiększające i odejmując różnice zmniejszające. Do różnic zwiększających zalicza się te o charakterze trwałym (np. wartość otrzymanych świadczeń nieodpłatnych) oraz o charakterze przejściowym. W ramach różnic przejściowych uwzględnia się te

powstające w danym okresie (np. otrzymana zapłata z góry), jak i te wynikające z rozliczenia różnic powstałych w poprzednich okresach (np. otrzymanie odsetek wcześniej należnych). Do różnic zmniejszających przychody księgowe w ramach rachunku przychodów podatkowych zalicza się te o charakterze trwałym (np. przychody zwolnione z opodatkowania ujęte jako księgowe) oraz różnice przejściowe. Przy czym w ramach różnic przejściowych uwzględnia się te powstające w danym okresie (np. należne, ale jeszcze nieotrzymane odsetki) oraz te wynikające z rozliczenia różnic powstałych w poprzednich okresach (np. sprzedaż usługi wcześniej zapłaconej z góry).

Rachunek kosztów podatkowych prowadzony jest identycznie jak rachunek przychodów. Punktem wyjścia dla ustalenia kosztów uzyskania przychodów są koszty księgowe ujęte w rachunku wyniku finansowego. Koszty te zwiększa się do podatkowych o różnice o charakterze przejściowym. Zatem do kosztów księgowych dodaje się różnice powstające w danym okresie (np. z tytułu wyższego odpisu amortyzacyjnego podatkowego niż księgowego), jak i różnice wynikające z rozliczenia różnic powstałych w poprzednich okresach (np. zapłata odsetek od kredytu wcześniej zarachowanych do kosztów księgowych). Następnie koszty księgowe są pomniejszane o różnice o charakterze trwałym (np. ujęte jako koszty odsetki od zaległości podatkowych) oraz te o charakterze przejściowym. Przy czym w ramach różnic przejściowych uwzględnia się te powstające w danym okresie (np. zarachowane, ale niezapłacone odsetki od kredytu) oraz te wynikające z rozliczenia różnic powstałych w poprzednich okresach (np. odpis amortyzacyjny księgowy wyższy niż podatkowy).

Jeżeli wynik podatkowy obliczany jest nie poprzez korektę przychodów i kosztów księgowych, wówczas różnice trwałe i przejściowe nie są wprost uwzględniane w rachunku przychodów i kosztów podatkowych. W tym przypadku przychody i koszty podatkowe ustala się na podstawie dowodów źródłowych, które są oceniane pod kątem wpływu dokumentowanych zdarzeń na wynik podatkowy. Zakładając, że każdy dowód księgowy analizowany jest jednocześnie z punktu widzenia księgowego i podatkowego, to należy przyjąć, że różnice między oboma rachunkami są uwzględniane pośrednio. W procedurze ustalania wyniku finansowego i wyniku podatkowego dokonuje się bowiem wyodrębnienia (na podstawie dowodów źródłowych) czterech grup zdarzeń: tych nieistotnych zarówno księgowo, jak i podatkowo, tych istotnych księgowo i podatkowo (w obu przypadkach brak różnic), zdarzeń istotnych księgowo, ale pomijanych podatkowo oraz zdarzeń pomijanych księgowo, ale istotnych podatkowo.

Analizując znaczenie różnic między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym należy stwierdzić, że powodują one skomplikowanie ewidencji i rachunku podatkowego, a także przyczyniają się do zwiększenia ryzyka polegającego na możliwości popełnienia błędu (niezgodności z przepisami), a w niektórych przypadkach niewykorzystania możliwości optymalizacji rozliczenia podatkowego.

4. Różnice między wynikiem finansowym i podatkowym w sprawozdaniu finansowym i działalności przedsiębiorstwa

W komentarzach oraz praktyce przyjmuje się, że przepisy podatkowe oddziałują silnie na rachunkowość oraz sprawozdawczość finansową (Walińska 2004: 291). Oddziaływanie to polega między innymi na dostosowywaniu rozwiązań księgowych do wymagań podatkowych. Skutkiem tego dostosowania jest przyjęcie procedur (np. zasad wyceny), które są zgodne z przepisami podatkowymi, ale jednocześnie sprzeczne z zasadami rachunkowości. Prowadzi to do ujęcia w sprawozdaniu finansowym wielkości, które nie spełniają warunku rzetelności (wiarygodności). Przykładowo, zastosowanie przyśpieszonych odpisów amortyzacyjnych dla uzyskania korzyści podatkowych skutkuje błędną wyceną aktywów trwałych w bilansie przedsiębiorstwa.

Konkretnym przejawem wpływu różnic na sprawozdanie finansowe jest ustalanie wartości aktywów i rezerw z tytułu podatku odroczonego (bilans) oraz wysokości odroczonego podatku dochodowego (rachunek zysków i strat). Celem rachunku podatku odroczonego jest odzwierciedlenie w sprawozdaniu finansowym wpływu różnic o charakterze przejściowym na sytuację finansową przedsiębiorstwa. Ustalenie podatku odroczonego wynika z dążenia do realizacji zasad rachunkowości: periodyzacji, współmierności i ostrożności. Ustalenie podatku odroczonego oznacza przypisanie podatku dochodowego do tego roku obrotowego, którego podatek dotyczy niezależnie od roku, w którym następuje zapłata. W ten sposób podatek dochodowy obciąża ten rok, w którym występuje zdolność podatkowa mierzona wynikiem finansowym. Oznacza to realizację zasady współmierności. Jednocześnie należy zauważyć, że wykorzystanie niektórych, dopuszczalnych w prawie podatkowym, metod rozliczania przychodów i kosztów powoduje odroczenie momentu zapłaty podatku. Przesunięcie płatności na przyszłość pozwala na dysponowanie na bieżąco środkami pieniężnymi, które w przyszłości posłużą realizacji zobowiązania podatkowego. Z perspektywy księgowej oznacza to konieczność utworzenia rezerwy na zobowiązanie, które powstanie w przyszłości, ale dotyczy wcześniej uzyskanego wyniku finansowego (zasada ostrożności).

Ustalanie podatku dochodowego odroczonego, chociaż uzasadnione merytorycznie (realizacja zasad rachunkowości) może budzić wątpliwości z punktu widzenia użyteczności w relacji do kosztów prowadzenia rachunku. Wartość informacji o skutkach różnic przejściowych między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym jest często niewspółmierna do nakładów, jakie należy ponieść w celu prowadzenia rachunku podatku odroczonego. Procedura ustalania podatku odroczonego wymaga bowiem szczegółowej identyfikacji różnic między przychodami i kosztami księgowymi i podatkowymi, a następnie wydzielenia różnic o charakterze przejściowym i określenia ich wpływu na pozycje bilansu. Pozwala to na wskazanie przejściowych różnic między wartością księgową i podatkową aktywów i pasywów. Różnice te są następnie klasyfikowane na dodatnie (od których oblicza się rezerwy) oraz ujemne (od których oblicza się aktywa z tytułu podatku odroczonego). W końcu ustala się wartość podatku odroczonego określając zmiany wartości aktywów

i rezerw z tytułu podatku odroczonego na koniec i na początek roku. Procedura powyższa nie musi być zastosowana przez jednostki, których sprawozdanie nie podlega obowiązkowo badaniu. Niewątpliwie prowadzenie rachunku podatku odroczonego w sytuacji występowania wielu różnic może być bardzo kosztowne.

Istotnym zagadnieniem jest rozważenie, czy i w jakim stopniu różnice między wynikiem finansowym a podatkowym wpływają na działania przedsiębiorstwa podejmowane w sferze realnej, chociaż postuluje się, aby wpływ podatku na działalność gospodarczą był jak najmniejszy (Iwin-Garżyńska 2010: 53). Konieczność uwzględnienia różnic w celu prawidłowego rozliczenia podatkowego powoduje konsekwencje w ewidencji, organizacji rozliczeń, a także sprawozdawczości finansowej. Możliwe są dwie sytuacje. Po pierwsze, podatnik nie bierze pod uwagę różnic, a więc ignoruje specyfikę podatkowego ujęcia zdarzeń gospodarczych i aprobuje ewentualne konsekwencje. Takie podejście należy uznać za nieracjonalne. Po drugie, podatnik bierze pod uwagę przy podejmowaniu decyzji fakt, że podatkowa interpretacja zdarzeń gospodarczych prowadzi do określonych konsekwencji dotyczących ryzyka oraz wysokości podatku. W tym przypadku podatnik może dążyć do wykorzystania możliwości optymalizacji oraz zmniejszenia ewentualnych kosztów niekorzystnych rozwiązań podatkowych.

Działania podejmowane przez podatnika dotyczą sfery rozliczeniowej lub realnej. Organizacja rozliczeń może uwzględniać dążenie do uzyskania korzyści (zmniejszenie ryzyka i/lub minimalizacja podatku) poprzez wykorzystanie różnic między ujęciem księgowym i podatkowym (np. szybsze lub wolniejsze rozliczanie kosztów w rachunku podatkowym). W sferze realnej podatnik może podejmować działania lub zaniechania, które mają prowadzić do uzyskania korzyści podatkowych (np. sterowanie terminami płatności w celu wpływania na moment uznania kosztów i jednocześnie ograniczenia ryzyka nieprawidłowości rachunku podatkowego).

Specyfika podatkowego ujęcia zdarzeń gospodarczych (np. wyłączenie niektórych kosztów, kasowe uznawanie przychodów i kosztów, odpisy amortyzacyjne itp.) oraz dążenie od zwiększenia efektywności (minimalizacji podatku i ryzyka podatkowego) będą skutkowały określonymi zrachowaniami podatników, którzy kalkulują, na ile opłaca się powodować różnice lub też ich unikać.

Uwagi końcowe

Występowanie różnic między wynikiem finansowym a wynikiem podatkowym jest nieuchronne, wynika bowiem z odmienności celów regulacji prawa bilansowego i podatkowego oraz z przyjętych zasad ustalania rezultatów działalności. Wynik finansowy ustalony według zasad rachunkowości uznawany jest za wiarygodny miernik efektów działalności podmiotu w danym okresie. Z perspektywy podatkowej wynik finansowy stanowi ekonomiczne źródło podatku i świadczy o występowaniu lub braku zdolności podatkowej. Wynik podatkowy obliczany jest natomiast w celu obliczenia wysokości podatku dochodowego.

W rachunku podatkowym uwzględnia się ryzyko wystąpienia sankcji w przypadku niezgodności z przepisami oraz możliwości minimalizacji wysokości podatku.

Analiza różnic między księgowym a podatkowym ujęciem zdarzeń gospodarczych prowadzi do wniosku, że dyskusyjny jest ich zakres. Podmioty prowadzące działalność na mniejszą skalę powinny móc stosować takie rozwiązania w księgach rachunkowych, które uwzględniają przepisy podatkowe. W ten sposób ograniczą do minimum zakres analizowanych różnic i ich konsekwencje dotyczące pracochłonności rachunku oraz ryzyka podatkowego

Literatura

- Gierusz B. (2005), *Modele alokacji podatku dochodowego w teorii i praktyce rachunkowości*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- Iwin-Garzyńska J. (2010), *Szkice o kapitale i podatkach w istocie nauki finansów przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa.
- Ickiewicz J. (2009), *Obciążenia fiskalne przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa.
- Kosakowski E. (2013), *Podatki dochodowe od dochodu z działalności gospodarczej*, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce, Warszawa.
- Poniatowska L. (2013), *Pomiar i prezentacja wyniku finansowego w sprawozdaniu finansowym*, w: *Sprawozdawczość i rewizja finansowa. Problemy kwantyfikacji wartości*, red. B. Micherda i M. Andrzejewski, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, s. 182–192.
- Poszwa M. (2014), *Struktura kosztów uzyskania przychodów*, w: *Rachunek kosztów i rachunkowość zarządcza. Teoria i praktyka*, red. E. Nowak, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław, s. 212–220.
- Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tj. DzU 2012, poz. 361, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (tj. DzU 2011, nr 74, poz. 397, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (tj. DzU. 2013, poz. 330, z późn. zm.).
- Walińska E. (2004), *Wartość bilansowa przedsiębiorstwa a alokacja podatku dochodowego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.

TAX AND FINANCIAL RESULT – ANALYSIS OF DIFFERENCES AND THEIR CONSEQUENCES

Abstract: *Purpose* – The purpose of this article is to define the structure and analysis of the differences between the result of the tax and accounting, in particular the identification and analysis of the consequences of various recognition of income and expenses for financial and tax reporting.

Design/methodology/approach – The paper presents an analysis of the regulations relating to income taxes from individuals and legal entities, as well as the right balance. The analysis is also detailed comments legislation and tax rulings and judgments of the courts.

Findings – The paper identifies areas of differences in the recognition of income and expenses for tax purposes and the balance sheet and their consequences in accounting and business.

Originality/value – Identification and analysis of the consequences of the differences between the tax to amount-pretty and allows you to understand the financial mechanism of the impact of tax regulations on accounting and certain decisions in the company.

Keywords: balance sheet and tax law, profit or loss, taxable income

Cytowanie

- Poszwa M. (2015), *Wynik podatkowy a wynik finansowy – analiza różnic i ich konsekwencji*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 854, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 73, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 229–238; www.wneiz.pl/frfu.